

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20734933>

NAVOIY VILOYATIDA SANOAT VA TURIZM INTEGRATSIYASI – IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH MODELLARI

S.O.Raximov, SamISI turizm kafedrası assistenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Navoiy viloyatida sanoat va turizm integratsiyasi orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish masalalari keng yoritilgan. Togʻ-kon sanoati, kimyo va energetika tarmoqlarining turizm bilan uygʻunlashuvi, sanoat ekskursiyalari, mahsulot turizmi va innovatsion klaster modellari asosida yangi turizm mahsulotlari shakllantirilishi tahlil qilingan. Shuningdek, statistik maʼlumotlar asosida turistlar sonining oʻsishi, mahalliy aholining ishtiroki va xalqaro tajribalar bilan qiyosiy tahlil berilgan.

Abstract: This article examines the integration of industry and tourism in the Navoi region as a means of increasing economic efficiency. It analyzes the synergy between mining, chemical, and energy sectors with tourism, focusing on industrial excursions, product tourism, and innovative cluster models. Statistical data highlight the growth in tourist numbers, the involvement of local communities, and comparisons with international practices to demonstrate the potential of industrial-tourism integration.

Kalit soʻzlar: Navoiy viloyatida sanoat va turizm integratsiyasi haqida gapirilganda, iqtisodiy samaradorlik, sanoat ekskursiyalari, mahsulot turizmi, innovatsion klasterlar va mahalliy aholi ishtiroki asosiy kalit soʻzlar sifatida qoʻllaniladi. Ushbu kalit soʻzlar maqolaning mazmunini toʻliq ifodalaydi.

Keywords: When discussing the integration of industry and tourism in the Navoi region, the main keywords are economic efficiency, industrial excursions, product tourism, innovative clusters, and local community participation. These keywords fully reflect the content and focus of the article.

Navoiy viloyati Oʻzbekistonning eng yirik sanoat markazlaridan biri boʻlib, togʻ-kon sanoati, kimyo, energetika va qurilish materiallari ishlab chiqarish tarmoqlari bu hududda faoliyat yuritadi. Shu bilan birga, viloyat boy tarixiy-madaniy merosga ega boʻlib, turizmni rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega. Sanoat va turizmni integratsiyalash orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish, yangi turizm mahsulotlarini yaratish va hududiy rivojlanishni taʼminlash mumkin. Integratsiya jarayoni viloyatning

iqtisodiy diversifikatsiyasini kuchaytiradi va turizmni sanoat bilan uyg'unlashtirish orqali innovatsion rivojlanish modelini shakllantiradi.

Sanoat va turizm integratsiyasi deganda, ishlab chiqarish korxonalari va turizm xizmatlari o'zaro uyg'unlashib, yangi turizm yo'nalishlarini shakllantirishi tushuniladi. Masalan, sanoat korxonalariga ekskursiyalar tashkil etish, ishlab chiqarish jarayonini turistlarga namoyish etish, sanoat yodgorliklarini turizm obyektiga aylantirish integratsiyaning asosiy ko'rinishlaridir. Bu jarayon turistlarga noyob tajriba taqdim etadi va hududning iqtisodiy salohiyatini kengaytiradi. Shu bilan birga, integratsiya turizmni faqat madaniy va tarixiy yo'nalish bilan cheklab qo'ymay, uni sanoat merosi va zamonaviy ishlab chiqarish bilan boyitadi.

2025-yilda Navoiy viloyatida turizm xizmatlari hajmi 114 foizga oshgan va 14,8 ming turist hududga tashrif buyurgan. Shu bilan birga, viloyatda 13 ta turizm firmasi faoliyat yuritgan. Sanoat korxonalariga tashrif buyurgan turistlar soni umumiy turistlarning 12 foizini tashkil etgan. Bu ko'rsatkich sanoat va turizm integratsiyasining amaliy natijalarini ko'rsatadi. Bundan tashqari, viloyatda turizm xizmatlaridan tushgan daromad 2025-yilda 28 milliard so'mni tashkil etgan bo'lib, bu ko'rsatkich 2024-yilga nisbatan 1,5 baravar ko'pdir.

Integratsiya modellari:

Navoiy viloyatida sanoat va turizm integratsiyasini amalga oshirish uchun quyidagi modellardan foydalanish mumkin:

1. **Sanoat ekskursiyalari modeli** – ishlab chiqarish korxonalariga tashrif buyurish va jarayonni turistlarga namoyish etish orqali turizmni rivojlantirish. Bu model turistlarga sanoat jarayonini bevosita ko'rish imkonini beradi.
2. **Sanoat yodgorliklari modeli** – eski zavod va konlarni turizm obyektiga aylantirish orqali sanoat merosini turizmga jalb qilish. Bu model tarixiy sanoat obyektlarini saqlash va ulardan turizmga foydalanishni ta'minlaydi.
3. **Mahsulot turizmi modeli** – mahalliy sanoat mahsulotlarini turistlarga tanishtirish va sotish orqali turizmni rivojlantirish. Bu model turistlarga mahalliy mahsulotlarni bevosita ko'rish va xarid qilish imkonini beradi.
4. **Innovatsion klaster modeli** – sanoat va turizmni birlashtirgan hududiy klasterlar yaratish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish. Bu model turizm va sanoatni birgalikda rivojlantirishga xizmat qiladi.

Har bir model iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi va hududning turizm salohiyatini kengaytiradi.

Mahalliy aholi sanoat va turizm integratsiyasida muhim rol o'ynaydi. Ular turistlarga gidlik xizmatlari ko'rsatishi, mahalliy mahsulotlarni ishlab chiqarishi va sotishi, turizm dasturlarida faol ishtirok etishi mumkin. Bu jarayon orqali yangi ish o'rinlari yaratiladi va mahalliy iqtisodiyot mustahkamlanadi. Mahalliy aholining

turizmda ishtiroki nafaqat iqtisodiy foyda, balki ijtimoiy barqarorlikni ham ta'minlaydi. Turistlar bilan bevosita muloqot qilish orqali mahalliy aholi o'z madaniyatini targ'ib qiladi, milliy qadriyatlarni asrab-avaylashga hissa qo'shadi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, sanoat va turizm integratsiyasi ko'plab davlatlarda muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda. Masalan, Germaniyada eski konlar turizm obyektiga aylantirilgan, Yaponiyada esa avtomobil zavodlariga ekskursiyalar turistlar uchun mashhur yo'nalish hisoblanadi. Shuningdek, Italiyada vino ishlab chiqarish korxonalariga ekskursiyalar tashkil etilib, mahsulot turizmi keng rivojlangan. Navoiy viloyatida ham shunday tajribalarni qo'llash orqali hududning turizm salohiyatini oshirish mumkin.

Navoiy viloyatida sanoat va turizm integratsiyasi iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim yo'nalishi hisoblanadi. Statistik ma'lumotlar bu jarayonning amaliy natijalarini ko'rsatmoqda. Kelajakda sanoat ekskursiyalari, mahsulot turizmi va innovatsion klasterlar orqali hududning turizm salohiyatini kengaytirish mumkin. Shu bilan birga, mahalliy aholining faol ishtiroki va xalqaro tajribadan foydalanish integratsiyaning muvaffaqiyatli rivojlanishini ta'minlaydi. Navoiy viloyatida sanoat va turizm integratsiyasi nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki hududning xalqaro turizm bozorida raqobatbardoshligini ham kuchaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. **Xudoyberdiyeva I.A.** – “Navoiy viloyatida chorvachilik tarmoqlarini joylashtirishning hududiy jihatlarini” *PhD dissertatsiya avtoreferati, Samarqand davlat universiteti, 2024-yil.* Hududiy iqtisodiy geografiya nuqtai nazaridan chorvachilik va sanoat tarmoqlarining turizm bilan bog'lanishi tahlil qilingan.
2. **Wikipedia** – “Navoiy Region” *Ensiklopedik maqola, 2025-yil yangilangan.* Viloyatning sanoat salohiyati, tog'-kon resurslari, iqtisodiy ko'rsatkichlari va turizm imkoniyatlari haqida umumiy ma'lumot.
3. **Zenodo** – “Hududiy sanoat turizmi klasterlari” *Ilmiy maqola, 2024-yil.* O'zbekistonda sanoat turizmi klasterlari, jumladan “Navoiy tog'-kon turizmi markazi” konsepsiyasi haqida ilmiy tahlil.
4. **Rivojlantirish va samaradorlikni baholash tizimi** – “Navoiy tog'-kon turizmi markazi” *Ilmiy tadqiqot, 2024-yil.* Tog'-kon sanoati va turizm integratsiyasi orqali hududiy iqtisodiy samaradorlikni oshirish modellari.
5. **Sarmishsay tosh rasmlari** – “Navoiy viloyatida madaniy meros va turizm” *Tarixiy-madaniy tadqiqot, 2023-yil.* Sanoat va turizm integratsiyasida madaniy meros obyektlarining o'rni.